



Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education

Unofficial translation into Polish

Recommandation du Comité des Ministres aux Etats membres sur la Charte du Conseil de l'Europe sur l'éducation à la citoyenneté démocratique et l'éducation aux droits de l'homme

Traduction non officielle en polonais

Zalecenie nr Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie Karty Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy

© Council of Europe [May 2010], original English and French versions

© [your establishment] [Month, year], [language] translation

Text originated by, and used with the permission of, the Council of Europe. This unofficial translation is published by arrangement with the Council of Europe, but under the sole responsibility of the translator.

* * * * *

© Conseil de l'Europe [mai 2010], versions originales en anglais et français

© [votre établissement] [mois, année], [langue] traduction

Le texte original provient du Conseil de l'Europe et est utilisé avec l'accord de celui-ci. Cette traduction est réalisée avec l'autorisation du Conseil de l'Europe mais sous l'unique responsabilité du traducteur.

ZALECENIE nr Rec(2010)7

Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie Karty Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy

(przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 11 maja 2010 r. podczas 120 sesji)

Komitet Ministrów, zgodnie z postanowieniami art. 15 ust. b) Statutu Rady Europy,

Przywołując podstawową misję Rady Europy, którą jest promowanie praw człowieka, demokracji oraz rządów prawa;

Głęboko przekonany, że edukacja i szkolenia odgrywają główną rolę w wypełnianiu tej misji;

Mając na uwadze prawo do edukacji potwierdzone w prawie międzynarodowym, zwłaszcza w: Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (ETS nr 5), Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych oraz Międzynarodowej Konwencji o Prawach Dziecka;

Przypominając, że podczas Światowej Konferencji Praw Człowieka, która odbyła się w Wiedniu w 1993 r., wezwano państwa do włączenia treści dotyczących praw człowieka, demokracji i rządów prawa do programów nauczania wszystkich instytucji działających w warunkach edukacji formalnej i nieformalnej;

Odnosząc się do decyzji przyjętej w trakcie II Szczytu Szefów Państw i Rządów Rady Europy (1997) dotyczącej podjęcia inicjatywy na rzecz edukacji obywatelskiej, promującej świadomość praw i obowiązków obywateli w społeczeństwie demokratycznym;

Przywołując Zalecenie Rec(2002)12 Komitetu Ministrów w sprawie edukacji obywatelskiej jako podstawę dalszych działań;

Biorąc pod uwagę Zalecenie Rec(2003)8 Komitetu Ministrów w sprawie promowania oraz uznawalności wyników uczenia się w edukacji nieformalnej młodych ludzi, a także Zalecenie Rec(2004)4 w sprawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w szkolnictwie wyższym oraz doskonaleniu zawodowym;

Przywołując Zalecenie 1682 (2004) Zgromadzenia Parlamentarnego wzywające do opracowania europejskiej ramowej konwencji o edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka;

Odpowiadając na apel VII Konferencji Europejskich Ministrów do spraw Młodzieży, która odbyła się w Budapeszcie w 2005, dotyczący opracowania dokumentu ramowego w zakresie polityki na rzecz edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka;

Pragnąc przyczynić się do osiągnięcia celów przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 2005 r. Światowego Programu na Rzecz Edukacji o Prawach Człowieka, którego Rada Europy jest regionalnym partnerem w Europie ;

Chcąc wykorzystać doświadczenia nabyte w 2005 r. podczas Europejskiego Roku Edukacji Obywatelskiej, w trakcie którego państwa członkowskie i organizacje pozarządowe przedstawiły wiele przykładów dobrych praktyk w zakresie edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka, a także dążąc do ich zebrania, usystematyzowania i rozpowszechnienia w całej Europie;

Mając świadomość, że państwa członkowskie są odpowiedzialne za organizację własnych systemów edukacji i treści programów nauczania;

Uznając kluczową rolę, jaką w obszarze edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka odgrywają organizacje pozarządowe i młodzieżowe, oraz pragnąc wesprzeć je w tych działaniach,

Zaleca rządów państw członkowskich, by:

- wdrażały działania wynikające z postanowień Karty Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy, przedstawionych w załączniku do niniejszego zalecenia;
- zapewniły szerokie rozpowszechnienie Karty wśród władz odpowiedzialnych za edukację i młodzież;

Poleca Sekretarzowi Generalnemu, by przekazał niniejsze zalecenie:

- rządów państw-sygnatariuszy Europejskiej Konwencji Kulturalnej (ETS nr 18), które nie są państwami członkowskimi Rady Europy;
- organizacjom międzynarodowym.

Załącznik do Zalecenia Komitetu Ministrów Rec(2010)7

Karta Edukacji Obywatelskiej i Edukacji o Prawach Człowieka Rady Europy

Przyjęta w ramach Zalecenia Rec(2010)7 Komitetu Ministrów

Rozdział I – Postanowienia ogólne

1. Zakres

Niniejsza Karta dotyczy edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka zgodnie z definicją zawartą w pkt 2. Nie odnosi się ona bezpośrednio do powiązanych z nią obszarów takich jak: edukacja międzykulturowa, edukacja równych szans, edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju i edukacja dla pokoju, poza tymi, w których się pokrywają i wchodzą w interakcję z edukacją obywatelską i edukacją o prawach człowieka.

2. Definicje

Na użytek niniejszej Karty:

a. „Edukacja obywatelska” oznacza edukację, szkolenia, podnoszenie świadomości, informowanie oraz działania, których celem jest wyposażenie uczących się w wiedzę, umiejętności oraz kształtowanie ich postaw i zachowań mających wzmocnić realizację oraz obronę praw i obowiązków, poszanowanie różnorodności wraz z odgrywaniem aktywnej roli w społeczeństwie demokratycznym przy jednoczesnym promowaniu i ochronie demokracji oraz rządów prawa.

b. „Edukacja o prawach człowieka” oznacza edukację, szkolenia, podnoszenie świadomości, informowanie oraz działania, których celem jest wyposażenie uczących się w wiedzę, umiejętności oraz kształtowanie ich postaw i zachowań służących wzmocnieniu udziału tych osób w działaniach na rzecz budowania i obrony powszechnej kultury praw człowieka w społeczeństwie, mając na uwadze promowanie i ochronę praw człowieka i podstawowych wolności.

c. „Edukacja formalna” oznacza ustrukturyzowany system kształcenia i szkolenia zaczynający się od poziomu przedszkolnego i podstawowego, poprzez szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne¹ aż po uniwersytet. Z zasady odbywa się w ramach instytucji kształcenia ogólnego i zawodowego, oraz prowadzi do uzyskania świadectwa .

d. „Edukacja nieformalna” oznacza wszelkie, realizowane poza edukacją formalną zaplanowane formy edukacyjne opracowane w celu poszerzenia umiejętności i kompetencji .

e. „Edukacja pozaformalna” oznacza trwający całe życie proces, w ramach którego każda osoba kształtuje postawy i wartości oraz nabywa umiejętności i wiedzę, czerpiąc z oddziaływań i zasobów edukacyjnych występujących w jej środowisku oraz z życia codziennego (rodzina, grupy rówieśnicze, sąsiedzi, spotkania, biblioteka, media, praca, zabawa, itp.).

3. Związek pomiędzy edukacją obywatelską a edukacją o prawach człowieka

Edukacja obywatelska i edukacja o prawach człowieka są ściśle ze sobą powiązane i wzajemnie się wspierają. Różnice pomiędzy nimi dotyczą raczej przedmiotu zainteresowania i zakresu, niż celów i stosowanych praktyk. Edukacja obywatelska skupia się przede wszystkim na prawach i obowiązkach obywatelskich oraz aktywnym uczestnictwie, co ujmowane jest w odniesieniu do obywatelskiej, politycznej, społecznej, gospodarczej, prawnej i kulturalnej sfery życia społeczeństwa, podczas gdy edukacja o prawach człowieka zajmuje się szerszym spektrum praw człowieka oraz podstawowych wolności w każdym aspekcie ludzkiego życia.

¹ W polskim systemie edukacji nie funkcjonuje pojęcie *szkoły średnie* (*secondary schools*), istnieją szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne.

4. Struktury konstytucyjne i priorytety państw członkowskich

Przedstawione poniżej cele, zasady oraz polityki należy wdrożyć:

- a. z należyтым poszanowaniem konstytucyjnej struktury każdego z państw członkowskich, z zastosowaniem środków właściwych dla tych struktur;
- b. z uwzględnieniem priorytetów i potrzeb każdego z państw członkowskich.

Rozdział II – Cele i zasady

5. Cele i zasady

W opracowywaniu polityki, ustawodawstwa i praktyk państwa członkowskie powinny kierować się następującymi celami i zasadami.

- a. Zapewnienie dostępu do edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka każdej osobie znajdującej się na terytorium danego państwa.
- b. Edukacja obywatelska i edukacja o prawach człowieka to proces trwający całe życie. Skuteczne uczenie się w tej dziedzinie wymaga zaangażowania się wielu podmiotów, w tym decydentów, nauczycieli i pedagogów, osób uczących się, rodziców, instytucji edukacyjnych, władz oświatowych, urzędników służby cywilnej, organizacji pozarządowych, organizacji młodzieżowych, mediów oraz ogółu społeczeństwa.
- c. Wszystkie formy edukacyjne i szkoleniowe z zakresu edukacji formalnej, nieformalnej oraz pozaformalnej odgrywają rolę w tym procesie i są one nieocenione w promowaniu zasad i osiąganiu celów.
- d. Organizacje pozarządowe i młodzieżowe wnoszą wartościowy wkład w edukację obywatelską i edukację o prawach człowieka, zwłaszcza poprzez edukację nieformalną i pozaformalną. Dlatego też należy im umożliwić działanie i udzielać stosownego wsparcia.
- e. Wszelkie działania edukacyjne powinny być zgodne z wartościami i zasadami demokracji i praw człowieka oraz je promować. W szczególności sposób kierowania instytucjami edukacyjnymi, w tym szkołami, powinien odzwierciedlać i upowszechniać wartości związane z prawami człowieka oraz sprzyjać wzmocnieniu pozycji i pogłębianiu uczestnictwa osób uczących się, kadry nauczycielskiej, a także wszystkich zainteresowanych stron, w tym rodziców.
- f. Istotnym elementem edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka jest promowanie spójności społecznej i dialogu międzykulturowego, docenianie różnorodności i uznanie równości, w tym równouprawnienia płci. Dlatego kluczowe jest rozwijanie wiedzy oraz umiejętności interpersonalnych i społecznych, które ograniczają konflikty, sprzyjają poszanowaniu i zrozumieniu różnic występujących między poszczególnymi grupami etnicznymi i wyznaniowymi, budują wzajemne poszanowanie godności człowieka i wspólnych wartości, zachęcają do dialogu oraz promują pokojowe rozwiązywanie problemów i sporów.

g. Jednym z podstawowych celów edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka jest nie tylko wyposażenie osób uczących się w wiedzę, zrozumienie i umiejętności, ale także wzmocnienie w nich gotowości do podejmowania działań na rzecz obrony i promowania praw człowieka, demokracji i rządów prawa w społeczeństwie.

h. Ciągłe szkolenie i rozwój kadry edukacyjnej, liderów młodzieżowych i samych trenerów w zakresie zasad i praktyk edukacji obywatelskiej oraz edukacji o prawach człowieka są kluczowe w zapewnieniu trwałej i efektywnej edukacji w tej dziedzinie. Tym samym powinny one być odpowiednio planowane i wspierane niezbędnymi środkami.

i. Należy zachęcać zaangażowane w edukację obywatelską i edukację o prawach człowieka wszystkie zainteresowane strony - decydentów, nauczycieli, osoby uczące się, rodziców, instytucje edukacyjne, organizacje pozarządowe, organizacje młodzieżowe, media oraz ogół społeczeństwa do partnerstwa i współpracy na wszystkich szczeblach: krajowym, regionalnym i lokalnym, by jak najlepiej wykorzystać wnoszony przez nich wkład.

j. Z uwagi na międzynarodowy charakter wartości i zobowiązań związanych z prawami człowieka oraz wspólne zasady stojące u podstaw demokracji i rządów prawa, istotne jest, by państwa członkowskie dążyły i zachęcały do podejmowania międzynarodowej i regionalnej współpracy w działaniach objętych niniejszą Kartą, a także do identyfikowania i wymiany dobrych praktyk.

Rozdział III – Polityki

6. Formalne kształcenie ogólne i zawodowe

Państwa członkowskie powinny włączyć edukację obywatelską i edukację o prawach człowieka do programów nauczania w edukacji formalnej na poziomie przedszkolnym, podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym, a także w kształceniu ogólnym i kształceniu i szkoleniu zawodowym. Państwa członkowskie powinny również wspierać i monitorować edukację obywatelską i edukację o prawach człowieka oraz wносить zmiany w programach nauczania w celu zapewnienia ich aktualności oraz zagwarantowania trwałości w tej dziedzinie.

7. Szkolnictwo wyższe

Państwa członkowskie powinny promować, przy zachowaniu właściwego poszanowania dla zasady wolności akademickiej, włączanie edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka w działalność instytucji szkolnictwa wyższego, w szczególności kształcących przyszłych nauczycieli i pedagogów.

8. Demokratyczne kierowanie

Państwa członkowskie powinny promować demokratyczne sposoby kierowania wszystkimi instytucjami edukacyjnymi przedstawiając je zarówno jako skuteczną metodę zarządzania, jak i praktyczną metodę uczenia się i doświadczania demokracji oraz szacunku dla praw człowieka. Wykorzystując odpowiednie środki, państwa te

powinny promować i ułatwiać uczestnictwo osób uczących się, kadry pedagogicznej i zainteresowanych stron, w tym rodziców, w kierowaniu instytucjami edukacyjnymi.

9. Szkolenia

Państwa członkowskie powinny zagwarantować nauczycielom, innym pracownikom oświaty, liderom młodzieżowym i trenerom niezbędne przygotowanie wraz z ciągłym doskonaleniem oraz możliwościami rozwoju w zakresie edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka. Zapewni to pozyskanie dogłębnej wiedzy i zrozumienie celów, zasad i właściwych dla tego rodzaju edukacji metod nauczania i uczenia się, jak również nabycie innych kluczowych umiejętności adekwatnych dla dziedziny w której uczą.

10. Rola organizacji pozarządowych, młodzieżowych i innych zainteresowanych stron

Państwa członkowskie powinny zwiększać rolę organizacji pozarządowych i młodzieżowych w edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka, zwłaszcza w edukacji nieformalnej. Państwa te powinny widzieć w tych organizacjach i ich działaniach wartościowy składnik systemu edukacyjnego, zapewniając im wsparcie jakiego potrzebują, a także w pełni wykorzystywać nabytą przez te organizacje wiedzę specjalistyczną i doświadczenie we wszystkich formach edukacji. Państwa członkowskie powinny też upowszechniać i promować edukację obywatelską oraz edukację o prawach człowieka wśród innych zainteresowanych stron, zwłaszcza mediów i ogółu społeczeństwa, by jak najbardziej zwiększyć ich wkład w rozwój tej dziedziny.

11. Kryteria ewaluacji

Państwa członkowskie powinny opracować kryteria ewaluacji skuteczności programów edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka. Informacje zwrotne od osób uczących się powinny stanowić integralną część tych ewaluacji.

12. Badania

Państwa członkowskie powinny inicjować oraz promować badania w zakresie edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka, co pozwoli na ocenę bieżącej sytuacji i dostarczenie zainteresowanym stronom, w tym decydom, instytucjom edukacyjnym, dyrektorom szkół, nauczycielom, osobom uczącym się, organizacjom pozarządowym i młodzieżowym, danych porównawczych, które pozwolą na oszacowanie skuteczności i doskonalenie praktyk w tym zakresie. Przedmiotem badań mogą być m.in. programy nauczania, innowacyjne praktyki, metody nauczania i sposoby ewaluacji, w tym kryteria oceny i wskaźniki. Państwa członkowskie powinny wymieniać się wynikami swych badań z innymi państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronomi.

13. Umiejętności potrzebne do promowania spójności społecznej, doceniania różnorodności oraz rozwiązywania konfliktów

Państwa członkowskie powinny promować, we wszystkich dziedzinach edukacji, podejścia edukacyjne i metody nauczania, które mają na celu uczenie się wspólnego życia w społeczeństwie demokratycznym i wielokulturowym, a także umożliwienie osobom uczącym się nabycia wiedzy i umiejętności potrzebnych do promowania spójności społecznej, doceniania różnorodności i uznania równości, szacunku dla różnic – zwłaszcza pomiędzy różnymi grupami wyznaniowymi i etnicznymi – rozwiązywania nieporozumień i konfliktów w sposób pokojowy z poszanowaniem praw innych osób, a także zwalczania wszelkich form dyskryminacji i przemocy, w szczególności zastraszania oraz napastowania.

Rozdział IV – Ewaluacja i współpraca

14. Ewaluacja

Państwa członkowskie powinny regularnie poddawać ewaluacji i dostosowywać strategię oraz polityki, które zostały przyjęte w związku z niniejszą Kartą. Mogą tego dokonywać we współpracy z innymi państwami członkowskimi, na przykład na szczeblu regionów. Każde z państw członkowskich może zwrócić się o wsparcie do Rady Europy.

15. Współpraca w dalszych działaniach

W swych działaniach na rzecz osiągnięcia celów niniejszej Karty i wdrażania jej zasad państwa członkowskie powinny tam, gdzie to stosowne, współpracować ze sobą bezpośrednio lub za pośrednictwem Rady Europy poprzez:

- a. dążenie do realizacji zadań stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania i przyjętych priorytetów;
- b. wzmacnianie i rozwijanie działań wielostronnych i transgranicznych, w tym istniejących sieci koordynatorów edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka;
- c. rozwój, wymianę, identyfikację, normowanie i upowszechnianie dobrych praktyk;
- d. informowanie wszystkich zainteresowanych stron, w tym społeczeństwa, o celach Karty i postępach w jej wdrażaniu;
- e. wspieranie działalności europejskich sieci organizacji pozarządowych, młodzieżowych, nauczycieli i pedagogów, oraz współpracy między nimi.

16. Współpraca międzynarodowa

Państwa członkowskie powinny w ramach struktur Rady Europy wymieniać się z innymi organizacjami międzynarodowymi rezultatami swoich działań z zakresu edukacji obywatelskiej i edukacji o prawach człowieka.